

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 7^{ΗΣ} ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2002

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΡΓΑΜΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ (ΖΗΖΙΟΥΛΑ)

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. – Ἡ ἔννοια τοῦ ὡραίου, γνῶσις ἢ συναίσθημα; ὑπὸ τοῦ Ἀντεπιστέλλοντος μέλους κ. Ἀναστασίου Ζούμπου*.

Γεγονός εἶναι ὅτι δὲν μπορούμε νὰ προσδιορίσουμε μὲ ὄρισμό τὴν ἔννοια τοῦ ὡραίου, γιατί δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ συγκεκριμένο. Πολλοὶ τῶν φιλοσόφων προσεπά-
θησαν νὰ τὴν ὀρίσουν βάζοντας σὰν βάση τὴν τάξη, τὴν συμμετρία, τὴν ἁρμονία κτλ.,
ἀλλὰ χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα γιὰ τὸν παραπάνω ὄρισμό. Ὑποτίθεται, ἕνα ἀντικείμε-
νο ἔχει δύο ὄψεις, τὴν ἐσωτερικὴν του καὶ τὴν ἐξωτερικὴν του, τὸ περιεχόμενο δηλ. καὶ
τὴν φόρμα, τὴν μορφή του. Αὐτὲς οἱ δύο ἔννοιες συγκρούονται πάντα μεταξύ τους καὶ
ἔτσι ἡ παράσταση τοῦ ὡραίου τεμαχίζεται στὰ δύο μὲ τὴν παρατήρηση ὅτι τὸ ἕνα
θὰ ὑστερεῖ ἔναντι τοῦ ἄλλου. Πολλὲς φορές στὴν ἔννοια τοῦ ὡραίου ὑπαισθάνεται ἡ
γνῶσις, ἡ ὁποία ἀνευρίσκει σ' αὐτὴ τὴν ὠφέλεια καὶ ἐξ αὐτῆς προσδιορίζει κανεὶς τὴν
ἔννοια τοῦ ὡραίου· ἕνα μουσικὸ π.χ. κείμενο, ὅταν γνωρίζει κανεὶς τὸν τρόπο ἐκ τῶν
προτέρων μὲ τὸν ὁποῖον ὁ συνθέτης ἔδωσε σ' αὐτὸ τὴν ἔκφρασή του, τότε λέει αὐτὸς
ὅτι αὐτὸ εἶναι ὡραῖο· ἕνας φυσικὸς θαυμάζει τὴν «σταγόνα τοῦ νεροῦ», ὅταν γνωρί-
ζει τὴν καταστρεπτικὴν τῆς δύναμη. Ὑποτίθεται, ἕνας σύντομος δρόμος προκαλεῖ τὴν
ὡραιότητα, γιατί ὑποκρύπτει τὴν ὠφέλεια τῆς συντομίας· ἕνα ἐργαλεῖο, τὸ ὁποῖον
συνεισφέρει εἰς τὸν ἄνθρωπο μυϊκὴ δύναμη, τ' ὀνομάζει αὐτὸς «ὡραῖο ἐργαλεῖο».
Ὑποτίθεται, ἐρωτᾶται κανεὶς, ἂν εἶναι δυνατόν στὴν ἔκφραση τοῦ ὡραίου, νὰ ξεχωρί-
σουμε τὴν ὠφελιμότητα ἀπὸ τὴν κυρίως ὡραιότητα· τὸ πρᾶγμα εἶναι ἄρκετὰ δύσκο-
λο ἢ μάλλον ἀδύνατον· ἕνα π.χ. ποίημα μὲ δουλεμένους στίχους, μ' ἐντυπωσιακὲς
λέξεις, χωρὶς ὅμως νὰ ἐκφράζει τίποτε καὶ ἀντιθέτως, εἶναι ἀμφιλεγόμενο· τί θὰ

* ZOUMPOS A.N., Der Begriff des "Schönen" beinhaltet "Gnosis" oder "Bewußtsein"?

ποῦμε λοιπὸν σ' αὐτὴ τῇ μονομέρειαι; ἢ ἓνα κτίριο ἐξωτερικὰ ὥραϊο, ἐσωτερικὰ ὅμως ὄχι, καὶ τόσα ἀκόμα παραδείγματα μπορεῖ νὰ παραθέσει κανεὶς, χωρὶς νὰ ἔχει κάτι τὸ συγκεκριμένο· ἢ «νοητικὴ αἰσθητικὴ» ἀλλοιώνει τὴν ἔννοια τῆς ὁμορφιάς, ἐνῶ ἀντίθετα ἢ «συναισθηματικὴ αἰσθητικὴ» βλέπει τὸ ἀντικείμενο σὰν ἔργο ὁλόκληρο, χωρὶς γνώση, χωρὶς ὑπολογισμούς, χωρὶς ὠφελιμισμούς, ἀκέραιο καὶ ἀτεμάχιστο μὲ γνώμονα τὸ ἴδιο τὸ ἐγώ, χωρὶς νοητικὰς ἐξηγήσεις, ἀναλλοίωτο καὶ μὲ ὑποκειμενικὰς ἐξάρσεις, χωρὶς «φωνή» ὁ θεατὴς θεάζεται τὸ ἔργο, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ δώσει καμμιὰ ἐξήγηση μὲ τὸ δικό του λογικόν· ἢ γλώσσα τοῦ συναισθήματος εἶναι ἢ σιωπή¹. Καὶ ἡ κατὰλήξῃ ἀκόμη περιμένει, τί εἶναι ὥραϊο;

Βέβαια τὸ ὥραϊο στὸν ὑποκειμενικὸ χῶρο μεταβάλλεται καὶ ἀντικατοπτρίζεται στὸ ὑποκείμενο ἀνάλογα μὲ τὴ διάθεσιν τοῦ τελευταίου. Ὁ Ἑγελὸς θέλοντας νὰ παραστήσῃ τοῦτο διὰ τῆς τέχνης, σὰν ἰδέα, σὰν πραγματικότητα, δηλ. ἔξω ἀπὸ τόπο καὶ χρόνον, λέει: «τέχνη εἶναι ἡ διὰ τεχνητῶν μέσων παράστασις τῆς ἰδέας». Ἐπειτα, σὰν ἰδέα ἢ ἔννοια τοῦ ὥραϊου ζεῖ στὸν ὑπερβατικὸ χῶρον καὶ δὲν προσκρούει συνεπῶς στὸν ἀνθρώπινον παράγοντα καὶ μένει ἐσαεὶ ἢ παραπάνω ἔννοια ἀμετάβλητη, ἀναλλοίωτη καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα κριτήρια. Ἐτσι τὴν εἶδε, σὰν θεωρίαν τῶν Ἀξιῶν στὰ τελευταῖα χρόνια, ἡ γερμανικὴ σχολὴ τῆς Βάδης.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Begriff des "Schönen" beinhaltet "Gnosis" oder "Bewußtsein"?

In diesem Lehrgespräch (Dialog?) hat die oben dergestellte Theorie subjektiven Charakter.

1. Πρβ. Α.Ν. Ζουμπος, *Deux courts résumés*, Athènes, 1961, p. 3: "La conception du Beau n'est pas Logos, mais silence".